

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र व्यवस्थापन कार्यविधि निर्देशिका, २०६७

प्रस्तावना

विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमले मार्गनिर्देश गरेबमोजिम शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र (Education Review Office (ERO) स्थापना भई शिक्षा मन्त्रालय र अन्तर्गतका विभिन्न निकाय तथा विद्यालयस्तरबाट दिइने शैक्षिक सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता एवम् गुणस्तरियताको सुनिश्चितता गर्ने सिलसिलामा गरिने शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक संस्था तथा पदाधिकारीहरूको कार्य सम्पादन स्तर मापन, मूल्याङ्कन, अध्ययन, अनुसन्धान, परीक्षण तथा स्तरीकरण गर्ने कार्यलाई थप व्यवस्थित गर्न शिक्षा नियमावली, २०५९ को परिच्छेद ३३, नियम १९२, खण्ड (ड) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकार, शिक्षा मन्त्रालयले यो निर्देशिका जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. सङ्क्षिप्त नाम र प्रारम्भ

- १ यस निर्देशिकाको नाम शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र व्यवस्थापन कार्यविधि निर्देशिका, २०६७ रहेको छ ।
- २ यो निर्देशिका तुरुन्त लागू हुने छ ।

२. परिभाषा

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

- १ 'ऐन' भन्नाले शिक्षा ऐन २०२८ लाई जनाउने छ ।
- २ 'नियमावली' भन्नाले शिक्षा नियमावली २०५९ लाई जनाउने छ ।
- ३ 'मन्त्रालय' भन्नाले शिक्षा मन्त्रालय सम्फनुपर्छ ।
- ४ 'निकाय' भन्नाले शिक्षा मन्त्रालय र अन्तर्गतका विद्यालय वाहेकका संस्थाहरूलाई बुझाउने छ ।
- ५ 'समिति' भन्नाले शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण प्राविधिक समितिलाई जनाउने छ ।
- ६ 'रोस्टर' भन्नाले शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रद्वारा सञ्चालन गरिने कार्य सम्पादन स्तर मापन, मूल्याङ्कन, अध्ययन, अनुसन्धान, परीक्षण तथा स्तरीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गरिने विज्ञहरूको सूचीलाई जनाउने छ ।
- ७ 'शैक्षिक नीति निर्धारण समिति' भन्नाले शिक्षा मन्त्रीको अध्यक्षता गठित नीति निर्धारण समितिलाई जनाउने छ ।

परिच्छेद २

उद्देश्य तथा कार्यहरू

३. शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रका उद्देश्य
 १. शिक्षाको पहुँच, समता र गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि समग्र शैक्षिक संरचना तथा कार्यप्रणालीको परीक्षण गरी शिक्षा मन्त्रालयसमक्ष वार्षिक प्रतिवेदन पेस गर्ने,
 २. निर्दिष्ट नीति तथा कार्यक्रमहरू प्रचलित ऐन, नियमवमोजिम कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा लेखाजोखा गरी सुधारका लागि प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्ने ।
४. शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रका प्रमुख कार्यहरू

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले निम्नानुसारका कार्यहरू गर्ने छ :

 १. निर्धारित मापदण्ड, मानक, कार्यनिर्देशिका, उद्देश्य, एवम् सूचकका आधारमा शिक्षा मन्त्रालयअन्तर्गतका निकायहरू तथा विद्यालयहरूको समग्र शैक्षिक पद्धति, संस्थागत क्षमता र वैयक्तिक सक्षमता तथा कार्य प्रगतिहरूको लेखाजोखा गर्ने,
 २. शिक्षा ऐन तथा नियमावलीवमोजिम विद्यालयहरूको वर्गीकरणसमेतको कार्यप्रक्रियाको परीक्षण गर्ने,
 ३. शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विभिन्न निकायबाट विकास भएका मानक एवम् मापदण्डहरूको कार्यान्वयन अवस्थाको परीक्षण गर्ने,
 ४. गुणात्मक सुधारका लागि विद्यार्थीहरूको सिकाइ स्तरको आवधिक रूपमा परीक्षण गर्ने,
 ५. सम्बन्धित शैक्षिक निकायहरूले सम्पादन गरेका कार्य प्रभावकारिताका आधारमा तथा निर्धारित शैक्षिक मापदण्ड पूरा गरेका आधारमा गुणस्तरियता जाँचबुझ गरी प्रमाणीकरण एवम् श्रेणीकरणका लागि सिफारिस गर्ने,
 ६. मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरू वा पदाधिकारीहरूबाट सम्पादित कार्यहरूको परीक्षण गरी निष्कर्ष सार्वजनिक गर्ने,
 ७. मन्त्रालयअन्तर्गतका निकायहरू र विद्यालयतहसम्मका शैक्षिक साभेदारी संस्थाहरूबीच संस्थागत समन्वयको अवस्था विश्लेषण गरी सुधारका लागि सुझाव दिने,
 ८. शिक्षा क्षेत्रका अनुसन्धाता, शिक्षाविद्, विशेषज्ञहरूको रोस्टर निर्माण गरी शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि पुनरवलोकन कार्यमा संलग्न गराउने,
 ९. समसामयिक शैक्षिक मुद्दाहरू पहिचान गरी सोको अध्ययन गरी गराई सुझावहरू कार्यान्वयन गर्न गराउन सम्बन्धित निकायमा प्रस्तुत गर्ने,
 १०. विद्यार्थी मूल्याङ्कन र स्तर निर्धारणसम्बन्धी परीक्षण तथा अनुसन्धान गरी सिफारिस गर्ने

उपर्युक्त कार्यहरूलाई व्यवस्थित गर्दै लैजान शिक्षाविद्हरूसमेतको संलग्नता रहने र विज्ञले अध्यक्षता गर्ने गरी एक प्राविधिक समिति गठन गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद ३

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रको संरचना

५. संरचना

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रको संरचना देहायवमोजिम हुने छ :

 १. शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रमा देहायका एकाइहरू रहने छन् :
 - क. निकायगत कार्यसम्पादन परीक्षण एकाइ (Institutional Performance Audit Unit)

- ख. विद्यालयगत कार्यसम्पादन परीक्षण एकाइ (School Performance Audit Unit)
- ग. विद्यार्थी सिकाइ स्तर मापन एकाइ (NASA Unit)
- २. शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रका कार्यहरूमा प्राविधिक सहयोगका लागि विभिन्न समितिहरू गठन गर्न सकिने छ ।
- ३. विभिन्न निकायहरूको सहभागिता हुने गरी समिति गठन गर्न वा विशेषज्ञहरू परिचालन गर्नुपर्दा शिक्षा मन्त्रालयमार्फत नेपाल सरकारको सहयोग लिन सकिने छ ।
- ६. एकाइगत कार्यहरू

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रका देहायका एकाइले निम्नानुसारका कार्य गर्ने छन् :

१. *निकायगत कार्यसम्पादन परीक्षण एकाइ (Institutional Performance Audit Unit)*

- क) निकायहरूको समष्टिगत गुणस्तर परीक्षण योजना तथा रणनीति निर्माण गर्ने,
- ख) निकायगत गुणस्तर मापनको लागि आवश्यक कार्यविधि तथा कार्य निर्देशिका विकास गर्ने,
- ग) निकायगत गुणस्तर परीक्षणका लागि मानक, मापदण्ड र सूचकहरूको अद्यावधिक गर्ने,
- घ) परीक्षण गरिएका निकायहरूको प्रतिवेदन तयार गरी सार्वजनिक गर्ने,
- ङ) परीक्षणमा संलग्न परीक्षकहरूको कार्यक्षेत्र निर्धारण तथा अभिमुखीकरण गर्ने ।
- च) परीक्षण केन्द्रको उद्देश्यसँग सम्बन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

२. *विद्यालयगत कार्यसम्पादन परीक्षण एकाइ (School Performance Audit Unit)*

- क) विद्यालयहरूको समष्टिगत गुणस्तर परीक्षण योजना तथा रणनीति निर्माण गर्ने,
- ख) विद्यालयहरूको गुणस्तर मापनका लागि आवश्यक कार्यविधि तथा कार्य निर्देशिका विकास गर्ने,
- ग) विद्यालयगत गुणस्तर परीक्षणका लागि मानक, मापदण्ड र सूचकहरूको अद्यावधिक गर्ने,
- घ) परीक्षण गरिएका विद्यालयहरूको प्रतिवेदन तयार गरी सार्वजनिक गर्ने,
- ङ) परीक्षणमा संलग्न परीक्षकहरूको कार्यक्षेत्र निर्धारण तथा अभिमुखीकरण गर्ने,
- च) परीक्षण केन्द्रको उद्देश्यसँग सम्बन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

३. *विद्यार्थी सिकाइ स्तर मापन एकाइ (NASA Unit)*

- क) विद्यार्थी मूल्याङ्कन र स्तर निर्धारणसम्बन्धी परीक्षणका लागि मानकहरू निर्धारण गर्ने,
- ख) विद्यार्थी मूल्याङ्कन र स्तर निर्धारणसम्बन्धी मानकहरूका आधारमा विद्यार्थीहरूको उपलब्धि परीक्षण गर्ने,
- ग) विद्यार्थीको सर्वपक्षीय मूल्याङ्कनका आधारमा सुधारका निमित्त सम्बन्धित निकाय र सरोकारवालाका लागि सुझाव प्रस्तुत गर्ने,
- घ) तोकिएको मापदण्डको आधारमा शिक्षण सिकाई क्रियाकलापसम्बन्धी कार्यहरू प्रभावकारी रूपमा भए नभएको परीक्षण गरी सुधारका लागि सुझाव प्रस्तुत गर्ने,
- ङ) ऐन नियमअनुसार विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी कार्य सम्पन्न भए नभएको लेखाजोखा गर्ने,

- च) विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि स्तरीकृत मूल्याङ्कनका साधन विकास गरी आवधिक रूपमा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण गरी प्रतिवेदन पेस गर्ने,
छ) परीक्षण केन्द्रको उद्देश्यसँग सम्बन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

परिच्छेद ४

विज्ञसम्बन्धी व्यवस्था

७. रोस्टर समूह तथा परिचालन
- १ गुणस्तर परीक्षणसम्बन्धी कामको लागि दक्ष र विज्ञहरूको सूची (रोस्टर) तयार गरिने छ ।
 - २ दक्ष र विज्ञहरूको सूची (रोस्टर) लाई प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गर्न सकिने छ ।
 - ३ दक्ष र विज्ञहरूको सूची (रोस्टर) को न्यूनतम योग्यता एवम् परिचालन विषयगत प्रकृति हेरी शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण समितिले तोकेबमोजिम हुने छ ।

परिच्छेद ५

प्रतिवेदन

८. प्रतिवेदनसम्बन्धी प्रक्रिया
- १ परीक्षण केन्द्रले वार्षिक र आवधिक रूपमा आफ्नो कार्यको प्रतिवेदन शैक्षिक नीति निर्धारण समिति समक्ष पेस गर्ने छ । प्रतिवेदनले शिक्षा मन्त्रालय र अन्तर्गतका विभिन्न निकाय तथा विद्यालयस्तरबाट दिइने शैक्षिक सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता एवम् गुणस्तरियताको सुनिश्चितताका लागि संचालन गरिने शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक संस्था तथा पदाधिकारीहरूको कार्य सम्पादन स्तरमापन, मूल्याङ्कन, अध्ययन, अनुसन्धान, परीक्षण तथा स्तरीकरणलगायतका विषयबस्तुलाई प्रस्तुत गर्ने छ ।
 - २ केन्द्रले प्रतिवेदनमा प्रस्तुत विभिन्न क्षेत्रहरूमा भए गरेका कार्य तथा उपलब्धिहरूलाई उजागर गर्दै तिनमा रहेका समस्या र समस्या समाधानका लागि सुझाव प्रस्तुत गर्ने छ ।

परिच्छेद ६

विविध

९. गुनासा तथा सुझावसम्बन्धी
- १ तथ्यगत शङ्का लागेमा वा तथ्यमा चिन्त नबुझेमा शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रसमक्ष निवेदन दिन सकिने छ ।
 - २ शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले प्राप्त गुनासा तथा सुझावहरू सङ्कलन गरी शैक्षिक नीति निर्धारण समितिमा पेस गर्ने छ ।
१०. केन्द्रलाई सहयोग गर्नुपर्ने
- १ प्रचलित ऐन नियम र यस निर्देशिकामा लेखिएबमोजिमका कार्य गर्न केन्द्रलाई सहयोग गर्नु सम्बन्धित सबै निकायको कर्तव्य हुने छ ।